

فرایند تحقیق پروژه‌ها از ایده تا کاربری

محمد رضا صفائیه (استاد)

آیدین ناصحی (کارشناس)

دانشکده مهندسی صنایع، دانشگاه صنعتی شریف

در حال حاضر در سازمان‌های صنعتی، پروژه‌های گوناگون طراحی می‌شوند و با روش‌های مختلف به مرحله‌ی اجرا در می‌آیند هنگام پیاده‌سازی، اکثر این طرح‌های جدید با تأخیر زمانی و در نتیجه تورم و کمبود متابع مالی موافقه می‌شوند. از طرف دیگر در مواردی با تعویض مدیران ارشد سازمان‌ها سیاست اجرایی مصوب نیز تغییر می‌باید، و روند پیاده‌سازی پروژه‌ها با دشواری‌های متعدد موافقه می‌شود. در این بروهش کوشش شده روش استاندارد مناسبی برای اجرای پروژه‌های صنعتی از طراحی ایده، بررسی‌های پیش از سرمایه‌گذاری، مرحله‌ی راهاندازی و تولید آزمایشی و در نهایت آغاز بهره‌برداری ارائه شود. در این زمینه با تعریف و تدوین و رویدی و خروجی‌های پروژه‌ها، نمودارهای اجرایی جربان فرایند به صورت یک راهنمای کلی به‌منظور تحقق اهداف پروژه‌ها ارائه می‌شود.

مدیریت کنترل و برنامه‌های کامل اجرایی:

مقدمه

- مدارک تکمیلی تولید طبق راهبری‌های طراحی و توسعه؛
- طراحی وسایل و تجهیزات و برنامه‌های تولید؛
- طراحی برنامه‌های تعمیر و نگهداری.
کلیه اقدامات فاز سه فقط بر مبنای اطلاعات و تصمیمات فازهای یک و دو انجام می‌شود و پس از ارزیابی و تأییدنها مهندسی تولید و مدیریت کیفیت به مرحله‌ی اجرا گذاشته می‌شود. به‌منظور شفافیت روند تحقیق اجرایی پروژه‌ها، سه فاز مورد نظر از ابتدای ایجاد ایده‌ی سرمایه‌گذاری تا پایان کلیه‌ی بررسی‌ها و آغاز تولید به ترتیب ذکر شده در ادامه بررسی می‌شود.

فاز ۱. بررسی ایده‌ی پروژه از ابتدای تا پایان

فاز دوم در برگیرنده‌ی طراحی و تکمیل دقیق تر تولید محصول در

این فاز چهار مرحله‌ی اساسی زیر را دارد گیری می‌کند:
۱. تعیین اهداف ایده‌ی پروژه و راهکار تشخیص نیاز بازار؛
۲. آماده‌سازی اطلاعات مدیریتی برای کمک به تصمیم‌گیری در مورد رد یا پذیرش پروژه برای واگذاری به فاز بعدی؛
۳. تجزیه و تحلیل، آماده‌سازی و رده‌بندی نکات مورد لزوم اطلاعاتی - مدیریتی به‌منظور تصمیم‌گیری رد یا پذیرش پروژه؛
۴. تعریف و تدوین اطلاعات آماده‌سازی پروژه و شبکه‌ی عملیاتی طراحی و تکمیل پروژه در صورت پذیرش آن.

فرایند بررسی ایده‌ی پروژه

این فرایند، از ابتدای انتهای، در هشت مرحله و به ترتیب زیر مشخص

زمینه‌ی شناسایی کامل فعالیت‌های مورد نیاز اجرای پروژه - شامل

طراحی، پیاده‌سازی و بازبینی موارد - است. این فاز در ادامه‌ی کارهای

فاز یک انجام می‌گیرد و شامل «جربان تکمیل طراحی پروژه» است.

پس از جمع آوری و تدوین اطلاعات کامل در مورد فعالیت‌های

تولیدی، طراحی و تکمیل پروژه به مرحله‌ی اجرا در می‌آید. فاز سوم

فرایند تحقیق برنامه‌سازی، با توجه به تکامل و انتقال تمام اطلاعات

مورد نیاز برای ایجاد محصول - نظری ارائه‌ی کلیه‌ی مدارک تولیدی

محصول، طراحی وسایل و تجهیزات، برنامه‌های نگهداری، ایجاد

خطوط تولید و آموزش - در برگیرنده‌ی ساخت و تولید است. این

فاز مجموعه‌ی فعالیت‌های مورد نیاز برای تحقق فرایند طراحی و

شروع تولید را در چهار بخش کلی مطرح می‌کند:

- نمودارهای تولیدی براساس کارهای مهندسی، برنامه‌های بازبینی و

می‌شود:

گروه مسئول تصمیم‌گیری، تأمین نیازهای فرایند، و تحقق اجرای آن با به کارگیری سیاست‌های مناسب است.

۴. تصمیم‌گیری مقدماتی ادامه‌ی پروژه
در این مرحله براساس اطلاعات و بررسی‌های انجام شده، نظر گروه مسئول تصمیم‌گیری کتبآراهه می‌شود و در صورت رد پیشنهاد پروژه بررسی خاتمه می‌باید و پروژه به مرحله اجرا درنمی‌آید. چنانچه گروه تصمیم‌گیرنده پذیرش مقدماتی ادامه و بررسی پروژه را کتاباً تأیید کند، مرحله‌ی بعدی برنامه‌ریزی می‌شود.

۵. مدیریت و گروه اجرایی پروژه
بعد از پذیرش مقدماتی گروه تصمیم‌گیری، این گروه فردی مناسب به عنوان مدیر پروژه انتخاب می‌کند تا مسئول تشکیل گروه اجرایی پروژه باشد.
اعضای گروه اجرایی پروژه با پیشنهاد مدیر پروژه و تأیید گروه مسئول تصمیم‌گیری تعیین شده و وظایف گروه اجرایی پروژه در توافق‌نامه‌ی ویژه‌ی با تأیید اعضای گروه مسئول تصمیم‌گیری و گروه اجرایی پروژه منعقد می‌شود.

۶. برنامه‌ی تکمیل کار پروژه
پس از پذیرش مقدماتی پروژه، اطلاعات زیر برای کمک به مدیریت اجرایی فرایند تحقق پروژه لازم است:
- برنامه‌های اجرایی مهندسی با توجه به طراحی و پرورش فعالیت‌ها، مسئولیت‌ها، منابع مورد لزوم و نمودارهای تخصصی؛
- برنامه‌ای اجرایی پروژه براساس گردآوری و هماهنگ‌سازی برنامه‌های مهندسی و سایر موارد لازم برای تحقق کامل پروژه؛
- برآورد منابع مورد نیاز مانند نیازهای فنی، هزینه‌های مستقیم و غیرمستقیم، فضاهای لازم، وسائل و تجهیزات واحدها و نظایر آن؛
- تعیین ویژگی‌های فنی مورد نیاز پروژه مانند مشخصات طراحی‌ها، قابلیت توسعه و تکمیل طرح....؛
- برنامه‌های کنترل و آزمایش جزئیات مربوطه؛
- انجام فعالیت‌های فوق و نظایر آن، و نیز ارائه برنامه‌ی کاری پروژه به عهده‌ی گروه اجرایی پروژه است.

۷. بازبینی بهنگام اجرا

قبل از تأیید و مستندسازی نهایی مدارک فنی و برنامه‌های آزمایشی، بازبینی امور اجرایی به طور مستمر صورت می‌گیرد. بازبینی رسمی صحبت اجرایی برنامه‌ی پروژه را مورد تأیید قرار می‌دهد. روند بازبینی مستمر در توافق‌نامه‌ی از قبل ثبت شده درج شده است.^{۱۲۱} هر گونه

۱. پیشنهاد یا تقاضای پروژه
ایده‌ی پروژه با توجه به نیاز بازار مصرف برای یک محصول جدید یا بهبود یک محصول در جریان ساخت، شکل می‌گیرد و محصول باید به طور کامل شناسایی و تعریف شود.

در این زمینه اطلاعاتی مانند تجزیه و تحلیل تقاضا و نیازهای تجهیزاتی، نیازهای بازبینی، تحويل و سرویس دهی، اطلاعات بازار در زمینه‌ی رقابت، بار مالی و سایر محدودیت‌ها ملاک عمل قرار می‌گیرد.

۲. تعیین گروه مسئول تصمیم‌گیری

هدف اصلی تعیین این گروه، بررسی ایده از ابتداء تا پایان، تجزیه و تحلیل دامنه‌ی پروژه‌ی پیشنهادی و اتخاذ تصمیم برای رد یا پذیرش پروژه یا ادامه کار در فاز دو است. این گروه عهددار مسئولیت تسهیل در امر تصمیم‌گیری است و اعضا آن ترجیحاً از میان مدیران ارشد متخصص و وارد به ماهیت پروژه انتخاب می‌شوند. این گروه همچنین وظیفه دارد تا فاز یک را براساس مطالب متدرج در ادامه پروژه راه اندازد.

۳. تعریف پروژه

براساس اطلاعات جاری، آنالیز و تأیید ایده‌ی پروژه برمنای مواردی مانند ارتباطات تجاری طرح، آنالیز سود و زبان، امکان‌سنجی فنی^{۱۲۲}، ریسک سرمایه‌گذاری، دسترسی به منابع و تقدم مرغوبیت انجام می‌شود.

در ارتباط با طبیعت و دامنه‌ی پروژه، در این مرحله نیاز به بررسی گسترده ندارد ولی برای اتخاذ تصمیم گروه مسئول باید به اندازه‌ی کافی مستند باشد. اگر چه گسترده اجرایی این مرحله در پروژه‌های گوناگون متفاوت است ولی باید حداقل دامنه‌ی ذکر شده در زیر را داشته باشد:

- شرح پروژه با عنوان و توصیف دقیق موضوع؛

- ارائه‌ی راه حل اجرایی پروژه با توجه به ریسک‌های مربوطه؛

- تجزیه و تحلیل هزینه و سود، با توجه به توجیه سودآوری^{۱۲۳}؛ در مقابل هزینه‌های برآورد شده اجرای پروژه، کاهش هزینه‌ها، کاهش زمان اجرای پروژه و رضایت مصرف‌کننده محصول؛

- امکان دست‌یابی به تابیق قابل توجه در پایان پروژه؛

- نیازمندی‌های عملی سطح بالا؛

- مدارک و نیازهای بازبینی قابل اجرا.

چنانچه در این مرحله مدارک مهم و تخصصی ویژه مورد نیاز باشد، با تشکیل گروه‌های فرعی تخصصی - تکمیلی می‌توان تصمیم‌گیری گروه مسئول را مفیدتر و بهینه کرد. وظیفه‌ی حساس

فاز ۲. تکمیل بررسی و طراحی پروژه

این فاز براساس داده‌های فاز یک، ادامه‌ی بررسی را براساس نه مرحله‌ی اساسی زیر هدف می‌گیرد:

- ارائه‌ی طرح و تکمیل بررسی و طراحی، که فهرست جزئیات مدارک زمان‌بندی شده را در بر می‌گیرد;
- پیش‌بینی نیازمندی‌ها درخصوص طراحی برنامه‌ی کاری و سایر نکات مورد لزوم مهندسی تکمیل پروژه;
- تعیین منابع دسترسی برای ساخت یا تولید;
- طراحی ابتدایی ایده‌ی پروژه;
- انجام کارهای مهندسی به تفصیل جزئیات و نقشه‌ها;
- طرح بازبینی مهندسی و روش‌ها;
- طراحی نمونه‌ی اولیه، آزمایش‌های مهندسی و مدارک مهندسی فرایند؛
- ایجاد ارتباط با سازمان مدیریت کیفیت و مهندسی برای آماده‌سازی مدارک؛
- تکمیل برنامه‌ی آموزش روش‌های تولید و مدیریت کیفیت و ارائه‌ی مدارک لازم.

فرایند تکمیل طراحی پروژه
اجرایی بررسی فاز دو در یازده مرحله صورت می‌گیرد:

۱. تشکیل گروه بازنگری طراحی و مهندسی پروژه همراه با انتخاب مدیر آن

۲. طراحی مهندسی مقدماتی پروژه
در اهداف این مرحله اهداف زیر مورد نظر است:

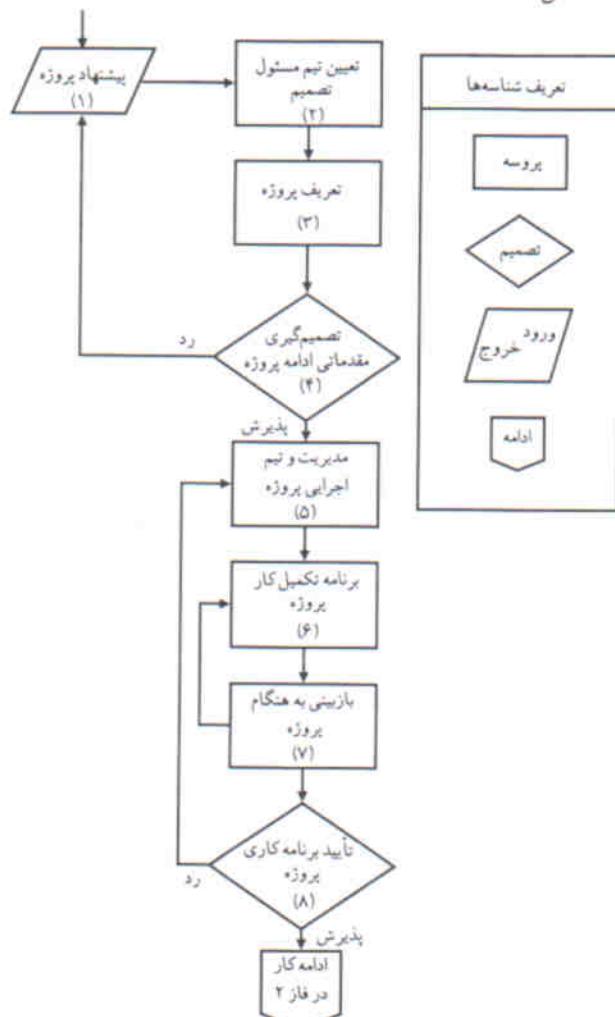
- تعیین نیازهای کاربردی طراحی؛
- تهیه‌ی طرح‌های مهندسی اولیه؛
- برنامه‌ی کنترل مهندسی و روال‌ها؛
- تحلیل اولیه‌ی توانایی فرایند طراحی برای ساخت.

۳. بازنگری طراحی مهندسی اولیه
گروه انتخاب شده برای بازنگری، طراحی اولیه را بررسی می‌کند و نظرها و پیشنهادهای خود را به مدیریت طراحی ارائه می‌دهد. مهندسین طراحی عهده دار بررسی مجدد نکات مهندسی و ارسال نتیجه برای گروه بازنگری طراحی‌اند. پس از تأیید گروه بازنگری طراحی، مدارک تهیه شده تحت «کنترل عدم تغییر» قرار گرفته و برای اظهار نظر در اختیار سازمان مدیریت کیفیت قرار می‌گیرد.

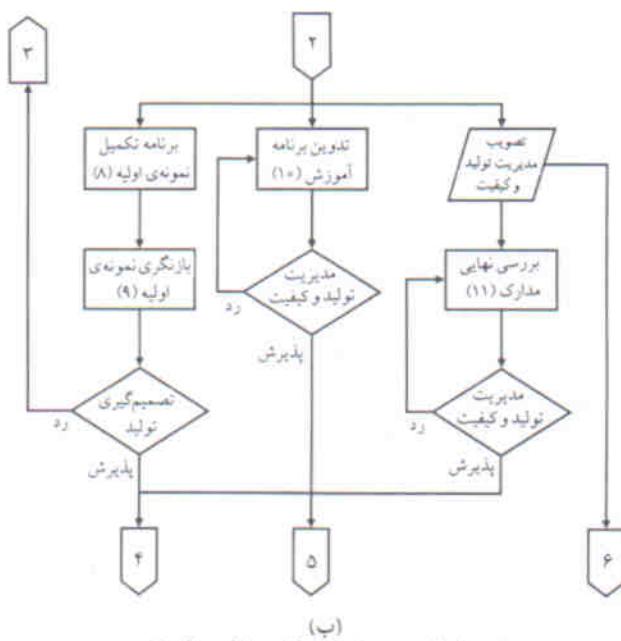
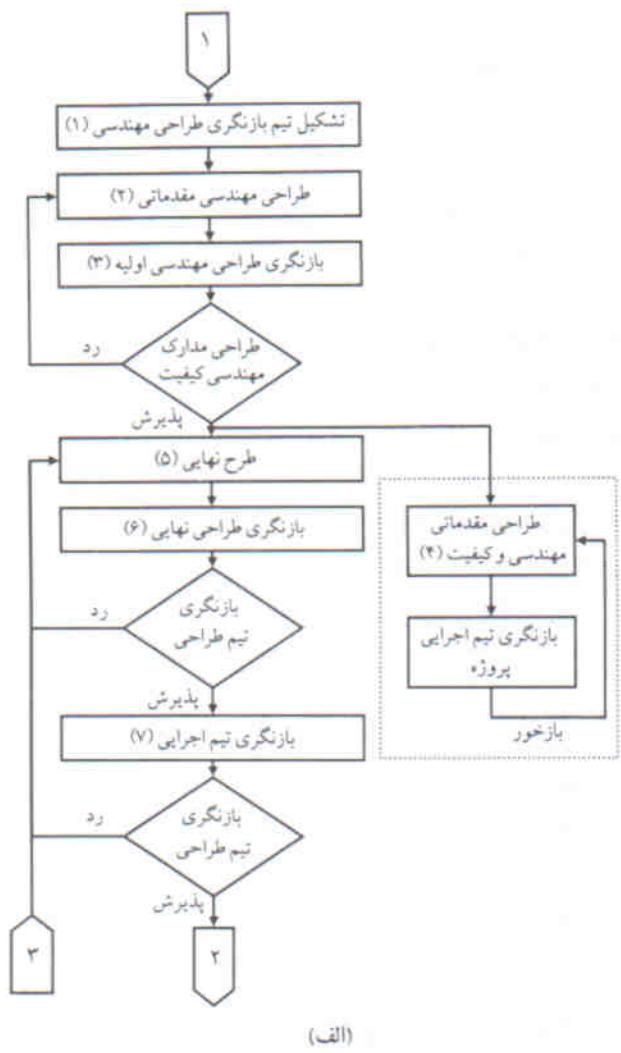
تغییر در روند اجرایی پروژه باید در این مرحله، و قبل از ارائه‌ی نتیجه‌ی کلی کار به مرحله‌ی بعد، به تصویب نهایی انجام برسد.

۸. تأیید برنامه‌ی کاری پروژه

در این مرحله برنامه‌ی کاری پروژه توسط مدیریت و سایر مسئولین مرتبط و گروه اجرایی پروژه مجددًا بازبینی شده و در نهایت مورد تصویب گروه مسئول تصمیم‌گیری قرار می‌گیرد. پیشنهادهای احتمالی گروه مسئول تصمیم‌گیری مجددًا توسط گروه اجرایی پروژه مورد بررسی قرار می‌گیرد تا آن‌که مورد تصویب نهایی گروه مسئول تصمیم‌گیری قرار گیرد و اجازه‌ی ادامه‌ی کار بررسی در فاز دو را دریافت کند. پس از تصویب، برنامه‌ی اجرایی پروژه تحت پوشش مقررات منع تغییرات قرار می‌گیرد و هرگونه تغییر در آن باید روند اجرایی آن را تغییرات قرار می‌گیرد و کنند. روند سازمان یافته‌ی جریان بررسی‌های فاز یک در نمودار ۱ مشخص شده است.

نمودار ۱. روند سازمان یافته‌ی فرایندهای فاز ۱.

نمودار ۲. روند سازمان یافته‌ی فرایند فاز ۲.

۴. طراحی مدارک مقدماتی مهندسی کیفیت
در این مرحله مستندات کنترل کیفیت آماده شده^[۱۲] او به تأیید مدیریت و گروه اجرایی پروژه می‌رسد.

۵. طراحی نهایی
پس از تأیید مدارک طراحی مقدماتی توسط گروه اجرایی پروژه، بخش مهندسی مدارک نهایی، شامل نقشه‌های مهندسی، برنامه‌ی آزمون مهندسی و فرایندهای مهندسی، را طراحی می‌کند و در اختیار گروه بازنگری پروژه قرار می‌دهد.

۶. بازنگری طراحی نهایی
گروه بازنگری طراحی مدارک طراحی نهایی را بررسی می‌کند و نظرها و پیشنهادهای خود را برای تأیید سرپرستی طراحی ارسال می‌دارد. در صورت عدم تأیید طراحی در این مرحله، گروه مهندسی طراحی مجدد طراحی را تکمیل می‌کند. پس از تأیید نهایی گروه بازنگری، بررسی نهایی در گروه اجرایی پروژه انجام می‌شود.

۷. بازنگری طراحی توسط گروه اجرایی پروژه
گروه اجرایی پروژه مدارک کامل شده را با توجه به مسائل اجرایی پروژه بررسی کرده و در صورت عدم تأیید مجدد به بخش مهندسی طراحی ارسال می‌دارد. پس از تأیید نهایی، مدارک تحت کنترل قرار می‌گیرد و از این پس هیچ‌گونه تغییری بدون مجوز گروه اجرایی پروژه مجاز نیست. اکنون مدارک مُهرشده‌ی غیرقابل تغییر برای مرحله‌ی بعد فرستاده می‌شود.

۸. برنامه‌ی تکمیل نمونه اولیه
در این مرحله دو گروه اجرایی پروژه و گروه بازنگری طراحی، مشترکاً برنامه‌ی تکمیل نمونه اولیه و آزمایش‌های مهندسی و طراحی و توانائی کاربری فرایند مهندسی را تهیه و به صورت گزارشی مدون ارائه می‌کنند.

۹. بازنگری نمونه اولیه
گروه بازنگری طراحی، بررسی نهایی مدارک تکمیل نمونه اولیه را انجام می‌دهد و پس از تأیید، آنها را تحت کنترل قرار داده و مهر می‌کند. این مدارک نیز به صورت غیرقابل تغییر برای ادامه‌ی کار فرستاده می‌شود.

۱. برنامه‌ی کاری ساخت و تولید

در این مرحله برنامه‌ی کاری تولید تهیه و به گروه اجرایی پروژه ارائه می‌شود. شروع آموزش تولید منوط به تصویب مجموعه‌ی نهایی طراحی و مهر آن توسط گروه اجرایی پروژه است.

۱۰. تدوین برنامه‌ی آموزشی تولید و کنترل کیفیت

برنامه‌های آموزشی توسط مهندسی طراحی و مدیریت کیفیت تدوین شده و برای سازمان مدیریت ارسال می‌شود.

۲. تکمیل مدارک ساخت و تولید

در این مرحله، براساس مدارک فاز دو، استناد فرایند تولید و دستورهای اجرایی مربوطه آماده می‌شود و برای بازرسی و تأیید به مدیریت مهندسی و کیفیت ارسال می‌شود.

کلیه‌ی مدارک توسط سازمان مدیریت کیفیت و مهندسی تولید بررسی شده و گزارش کامل با مدارک برای تصویب نهایی به گروه اجرایی پروژه ارسال می‌شود.

پس از تصویب گروه اجرایی، روند بررسی فاز دو به اتمام رسیده و فاز سه آغاز می‌شود. روند سازمان یافته‌ی جریان بررسی‌های فاز دو در نمودار ۲ مشخص شده است.

۳. برنامه‌ریزی ساخت و تولید

در این فاز، مجموعه فعالیت‌های مورد نیاز برای شروع تولید در چهار مسیر موازی به شرح زیر انجام می‌شود:

- تهییه‌ی برنامه‌ی کاری تولید؛
- ارائه‌ی مدارک تولید؛
- برنامه‌ریزی و تهییه‌ی فهرست وسائل؛
- برنامه‌ریزی تعمیر و نگهداری.

۴. آموزش کارکنان ساخت و تولید و کنترل کیفیت

در این مرحله برنامه‌ی آموزش کارکنان تولید و کنترل کیفیت به تأیید مدیریت طراحی، تولید و کنترل کیفیت می‌رسد. پس از تأیید برنامه، آموزش کارکنان شروع می‌شود و با ارائه‌ی گزارش کامل شامل برنامه‌ی اجرا شده و نتایج آزمون افراد به مدیریت اجرایی خاتمه می‌یابد. از این پس وظیفه‌ی اصلی گروه اجرایی پروژه به پایان می‌رسد و در صورت لزوم از این گروه به عنوان مشاور استفاده می‌شود.

فاز سه پس از بررسی، ارزیابی و تأیید نهایی مدیریت تولید و کیفیت به اتمام می‌رسد. این فاز ادامه‌ی بررسی‌ها را براساس داده‌های فاز یک و دو، در نه مرحله‌ی اساسی هدف می‌گیرد:

- ارائه‌ی برنامه‌ی کاری شامل زمان‌بندی کلی فعالیت‌ها و روند گزارش پیشرفت کار؛
- تحلیل توانمندی فرایند تولید؛
- ارائه‌ی برنامه‌های آموزشی مدرسانین آموزش فرایند تولید به نیروی کارگری، و آموزشی مهندسی کیفیت به بازرس‌های کنترل کیفیت؛
- انجام آزمون و اعطای مدرک به نیروی کارگری و بازرس‌های کنترل کیفیت؛
- ارائه‌ی راهنمای و دستورالعمل‌های تولید؛
- برنامه‌ی تهییه‌ی امکانات، ایزار و نمودار زمان‌بندی؛
- تهییه‌ی برنامه‌ی نگهداری پیش‌گیرانه؛
- برنامه‌ریزی شروع تولید و افزایش بهره‌برداری؛
- برنامه‌های کنترل تولید و کیفیت.

۵. برنامه‌ریزی تهییه‌ی وسایل ساخت

گروه سازنده، وسایل مورد نیاز ساخت را به شرح زیر تهییه و ارائه می‌کند.

- ارائه‌ی فهرست وسایل مورد نیاز ساخت به مدیریت؛
- بررسی و تکمیل وسایل ساخت توسط سازنگان؛
- آزمایش و تکمیل نهایی وسایل ساخت و ارائه‌ی آن به مدیریت ساخت و تولید؛
- بازبینی فهرست وسایل ساخت توسط مدیریت ساخت و تولید، و ارائه‌ی آن برای تأیید نهایی مدیریت مهندسی و کیفیت.

۶. برنامه‌ریزی تعمیر و نگهداری

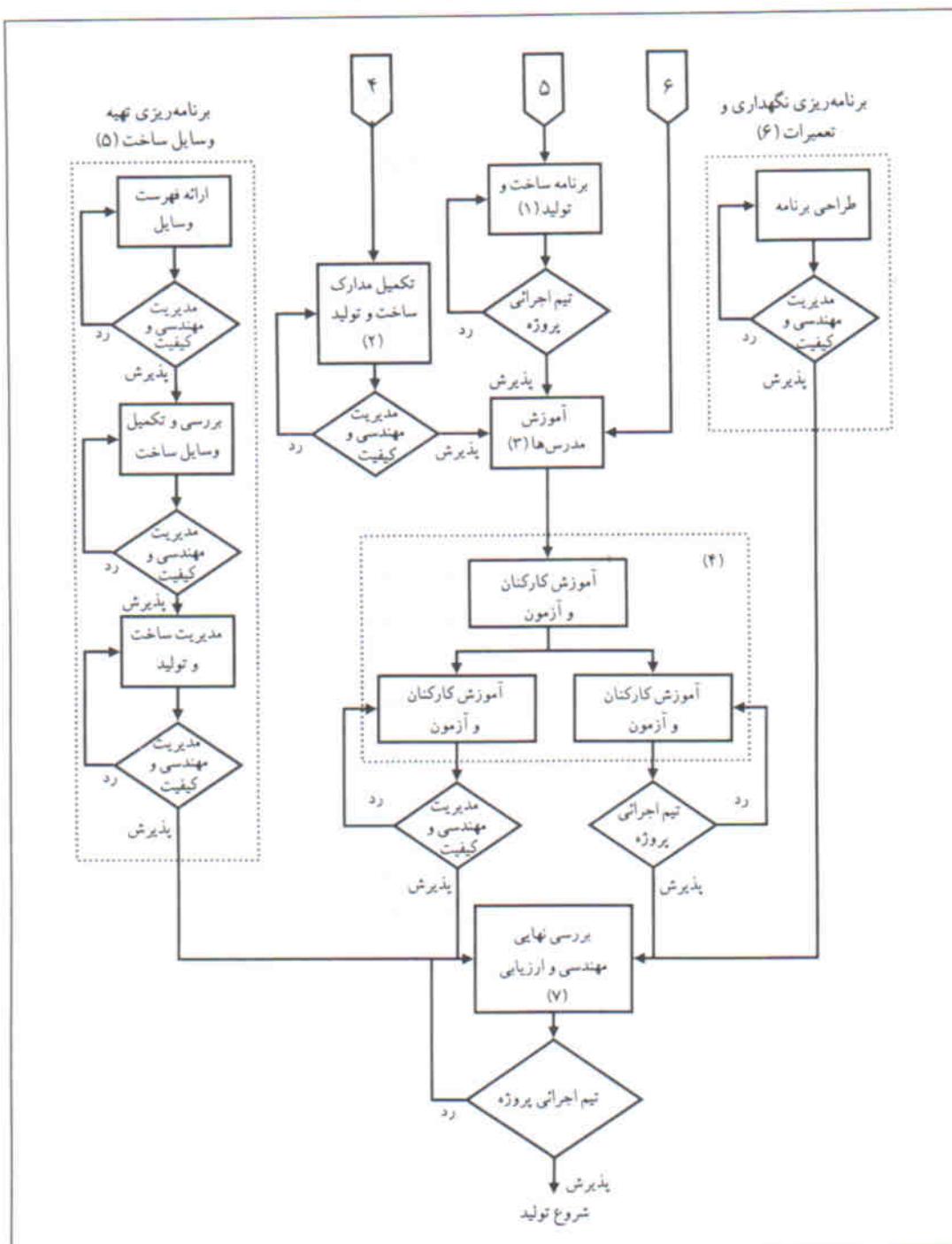
در این مرحله، پس از تهییه‌ی برنامه‌ی تعمیر و نگهداری تولید توسط گروه اجرایی پروژه و ارزیابی آن، این برنامه در صورت تأیید برای مرحله نهایی آزمایش نهایی مهندسی ساخت آماده می‌شود.

فرایند برنامه‌ریزی ساخت و تولید

فرایند فاز سه در هفت مرحله به این ترتیب اجرا می‌شود:

مهندسی و کیفیت ارزیابی می‌شود و پس از تأیید نهایی، اجازه‌ی شروع تولید صادر می‌شود. پس از آن گروه اجرایی پروژه کلیه‌ی مدارک را بررسی می‌کند و گزارش نهایی نحوه‌ی انجام پروژه را تهیه و میزان موققیت آن را ارزیابی می‌کند. جریان بررسی‌های فاز سه در نمودار ۳ مشخص شده است.

۷. آزمایش نهایی مهندسی ساخت و تولید
 آزمایش نهایی مهندسی ساخت و تولید با اهداف زیر انجام می‌گیرد.
 - ارائه‌ی نتایج آزمایش نهایی توسط سازندگان؛
 - تدوین نتایج آزمایش ابزارها و سایل توسط مدیریت مهندسی و کیفیت.
 در این مرحله کلیه‌ی اسناد و مدارک ساخت توسط مدیریت

نمودار ۳ روند سازمان یافته‌ی فرایند فاز ۳

نتیجه‌گیری

هنگام طراحی پروژه‌های صنعتی در کشور، تغییرات ناخواسته ناشی از عدم طراحی روش اجرایی و پیاده‌سازی مناسب موجبات عدم

دسترسی به نتایج مطلوب را فراهم می‌آورد. در این نوشتار کوشش شده روش استاندارد مناسب برای پیاده‌سازی طرح‌های صنعتی، از

ایده تا کاربری، یا کمک نمودارهای اجرایی ارائه شود. بررسی

طرح‌ها در سه فاز، از مزیت‌هایی برخوردار است:

- در فاز یک با تعیین گروه مستول تصمیم‌گیری، امکان‌سنجی

مقدماتی انجام شده و نقطه در صورت دست‌یابی به نتیجه‌ی مشتث،

بررسی عمیق‌تر به عمل می‌آید و نتیجه‌ی منفی موجب حذف

بدموعع پروژه می‌شود.

- گروه مستول تصمیم‌گیری که می‌تواند از اعضاء هیئت مدیره، مدیران

اجرایی و کارشناسان متخصص تشکیل شود، اتخاذ تصمیم بهینه را

میسر می‌سازد.

منابع

1. Behrens, W. and Hawranek, P.M., "Manual of the preparation of industrial feasibility studies": United Nations Industrial Development Organization, pp 9-50 (2000).
2. Behrens, W. and Hawranek, P.M., "Manual of the preparation of industrial feasibility studies", United Nations Industrial Development Organization, pp 301-309 (2000).
3. Chien, T. Perry, M. and Ruthrauff Sakovits, W. "n-process inspection procedures for mechanical design projects", AT & T, pp 1-28 (1990).
4. International Standard ISO 9001: Quality Management Systems: Requirements, International Organization for standardization (2000).